

Dünya İnsan Bilimleri Dergisi

World Journal of Human Sciences

ISSN: 2717-6665

Temmuz 2023

Cilt/Volume: 2023

Sayı/Issue: 2

Kant ve Heidegger Felsefelerinde Bireyin Konumu: Otonom ve Otantik Birey İdealleri

The Position Of The Individual In The Philosophies Of Kant And Heidegger: Autonomy And Authentic Individual Ideals

Hatice Durna*

Özet

Aydınlanma, Kant'ın deyimi ile ön yargılardan arınmak, akli kullanma cesaretine sahip olmak ve kendi için düşünebilmektir. Hobbes' a göre toplum dışı, Aristoteles' e göre ise toplumsal bir varlık olarak nitelendirilen insan, Kant'ın felsefesinde bir sentez varlığı haline gelerek otonom bir bireye dönüşmektedir. Kendi başına düşünme edimi gerçekleştirilirken 'öteki' diye işaret edilen başkalarının varlığına duyulan gereksinim, 'kamuya açıklık' ilkesini de beraberinde getirmekte ve otonom olarak eyleyen bireyin, eylemlerinde evrensel maksimi yakalamaya çalışmasına zemin hazırlamaktadır. Çünkü insanı insan yapan şey, kamusal alan içerisinde kendini ortaya koyma olanaklarına sahip olmasıdır. Otantik olmayan bir yaşantı şekline direnmeden kapılıp gittiğimizi söyleyen Heidegger'e göre otantiklik, kamusal alanda yitip gitmek yerine kendine has bir varoluş şekli aramaktadır. Dünyaya fırlatılmışlığımızı inkâr edemeyeceğimiz gibi, dünyadan bağımsız bir varlık olduğumuzu da iddia edemeyiz. İnsan hem dünyada olması hem de diğer insanlarla ilişki içerisinde olması dolayısıyla varlıkla bağlantı kurmaktadır. Moderniteyle beraber varlık unutulmuş, insan otantiklikten uzaklaşmıştır. Oysa dünyada olmak varoluşsal akış içerisinde kendi varlığının farkında olmayı ve otantikliği elde

* Sorumlu Yazar/Corresponding author: hatice.durna@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4304-5295.

Atıf/Citation: Durna, H. (2023). Kant ve Heidegger Felsefelerinde Bireyin Konumu: Otonom ve Otantik Birey İdealleri. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*. 2023 (2), 165-183.

Geliş/Received: 14.03.2023

Kabul/Accepted: 25.06.2023

etmeyi gerektirmektedir. Bu çalışmada gerek yaşadıkları dönemde gerekse günümüzde fikirleri dikkat çekici olan iki önemli filozof Kant ve Heidegger felsefelerinde bireyin sahip olduğu konum ele alınmaktadır. Bu bağlamda güncelliğini koruyan insanın neliği sorununa Kant ve Heidegger'in öne sürdüğü birey idealleri üzerinden karşılaştırmalı bir perspektif sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birey, Heidegger, Kant, Otantiklik, Otonom, Özgürlük, Varlık.

Abstract

As Kant describes it, Enlightenment is to free oneself from prejudices, have the courage to use reason, and think for oneself. In Kant's philosophy, humans, who are described by Hobbes as beings outside society and by Aristotle as social beings, become synthesized entities and transform into autonomous individuals. The need for the presence of others, indicated as the "other," arises while the act of independent thinking is performed, bringing forth the principle of "publicity" and providing a basis for the autonomous individual to strive for capturing the universal maxim in their actions. The essence of being human lies in having the ability to express oneself within the public sphere. Heidegger, who claims that we surrender without resistance to a non-authentic way of life, seeks an authentic mode of existence instead of disappearing in the public sphere. We cannot deny our being thrown into the world, nor can we claim to exist independently of the world. As humans, we establish a connection with existence as we exist in the world and relate to other people. With modernity, existence has been forgotten, and humanity has moved away from authenticity. However, being in the world requires being aware of one's own existence and attaining authenticity within the existential flow. This study examines the position of the individual in the philosophies of two significant philosophers, Kant and Heidegger, whose ideas remain relevant both in their time and today. In this context, a comparative perspective is aimed to be presented through the individual ideals proposed by Kant and Heidegger, addressing the question of the nature of humanity, which remains relevant.

Keywords: Kant, Autonomous, Freedom, Individual, Heidegger, Authenticity, Entity.

Giriş

İçerisinde yaşadığı dünyayı anlamaya ve açıklamaya çalışan insan, kendisini de aynı ölçüde anlamak istemiş ve bu nedenle insanın neliği, sorgulanan, araştırılan, üzerine tartışmalar yürütülen bir konu olmuştur. “İnsan nedir?” sorusu, düşünce tarihi içerisinde birbirinden değişik tanımlamalarla cevaplandırılmaya çalışılan bir sorudur. Bu soruya getirilen yanıtlar insanın kendisine dair fikir yürütmelerinin tarihselliğini açığa çıkarmaktadır. Söz konusu tarihsellikte birlikte insan ve ona dair tüm sorunlar felsefe tarihi çatısı altında toplanmış ve birçok filozof tarafından insanın bütünsel bir varlık olarak ne ifade ettiğine yönelik görüşler ortaya atılmıştır. Elbette soruya karşılık verilen cevapların dönemlere göre farklılık arz etmesi, düşünürlerin yaşadıkları dönemden bağımsız olmamaları ve yaşanılan dönemin düşüncelerine de etki etmesinden kaynaklanmaktadır.

Antik dönemde insan, toplum içerisinde rasyonel olması ile var olan bir varlık olarak görülmekte iken, Orta Çağ’a gelindiğinde dini kavramlar ve Tanrısal buyruklar döneme hâkim olduğundan insan da bu perspektiften değerlendirilmiştir. Orta Çağ’ın ardından her alanda meydana gelmekte olan yeniliklerle beraber Aydınlanma Dönemi’nde insan, düşünen, akılcı bir birey olarak ele alınmıştır. “*Aydınlanma felsefesinde akıl, toplumun yeni düzenini belirleyecek yeni kavramları geliştirmiş ve bunları insan doğasının sürekli değişen zaman ve koşullar içinde değişmeyip kalan özünden türetmiştir.*” (Günay, 2010: 101) Modernizmin hâkim olduğu dönemde modern insan teknoloji ile alakadar olan bir özne olarak karşımıza çıkmaktadır. Yirminci yüzyılda ise insana ve onun neliğini içerisinde barındıran her hususa dair sorgulamalar devam etmiş ve bu bakış açısı ile günlük yaşamdaki en basit eylemlerinden, kullandığı dile, yapmış olduğu seçimlerden, almış olduğu eğitime, sahip olduğu kültürden, meydana getirdiği kendine has yeniliklere varıncaya kadar hemen hemen her insani durum çözümlenmesi gereken şeyler olarak irdelenmeye başlanmıştır. Elbette her dönemde insanın neliğine dair görüş beyan eden filozoflardan birçoğu hem kendi dönemlerinde hem de sonraki dönemlerde üzerine konuşulan, tartışılan filozoflar olmuşlardır. Ancak bizim çalışmamızda ele alacağımız iki filozof, insanın ne olduğu sorusuna yanıt arayan filozoflar arasında, görüşleri günümüzde dahi etkileyciliğini koruyan ve kendilerinden etkilenen düşünürlerin ileri sürdüğü savunucu ya da eleştirici tavırlar ile güncel kalmaya devam edeceklerinin sinyallerini vermiş olan Immanuel Kant ve Martin Heidegger’dir.

Almanya’da kazanmış olduğu ivme ile bir form halini alan Leibniz-Wolff felsefesi, Kant’ın felsefi anlamda ilk fikirlerini kendilerinden hareketle ileri sürdüğü felsefe olmakla birlikte bu felsefe rationalist bir felsefedir ve bizleri doğru bilgiye götüren organın kendisinde

tümel olarak varolduğu varsayılan kavramların, bilgiler ve kuralların yerleşik, yani a priori bir biçimde bulunan akıl olduğuna inanır (Gökberk, 2011: 347). İlk eserlerini bu felsefe anlayışının çerçevesinde kaleme alan Kant, sonrasında yine bu felsefe ile derin bir tartışmaya girmiş ve kendine has bir görüş ortaya atmıştır. Kendi söylemiyle David Hume'un kendisini dogmatik uykularından uyandırmasının ardından Kant, düşünme biçimimizde Kopernikvari bir devrim gerçekleştirmiştir. İnsan aklının işleyişine dair yapmış olduğu saptamalar onun, insanı nasıl bir varlık olarak gördüğünü de ortaya koymaktadır. İnsan, Kant'ın felsefesinin temelini oluşturan bir dinamiktir. Ona göre insanlar farklı farklı değil, tek bir kaynaktan gelmektedir. Çünkü ancak böyle bir görüşten yola çıkılarak tüm insanları içerisine alan ve bir kimseyi başka bir kimseden ayıracıklı görmeyen evrensel bir anlayışa varılabilir. Akıl sahibi varlık olarak insanın yaşamı evvelinden belirlenmiş olmadığı için insan hem kendini hem de çevresini belirlemek durumundadır. Bu bağlamda Kant'a göre insan bir olanaklar varlığıdır.

Felsefesinin eleştiri temelinde geliştiğini söyleyebileceğimiz bir diğer filozof olan Heidegger de insanı yaşadığı dönem itibariyle incelemiş, modernite ve teknolojik gelişmelerin insan üzerindeki etkilerini, onda uyandırdığı değişimleri, yine insanın kendisinden yola çıkarak sorgulamıştır. Heidegger'e göre teknolojik bir özne haline gelen insan hem yaşamı hem de yaşam içerisindeki varlıkların ifade ettiği anlamı kavrayamamış, hatta tüm bunlar üzerine düşünmekten bile kaçınmıştır. İnsanı inceleme konusu yaparken Heidegger, onun kendine yönelişini ve aynı zamanda dünyada başkalarıyla var olmasını gündeme getirmiştir. Çok yönlü olarak incelenmesi gereken insanın, kendine dönmesi ile kendi özünü meydana getirebilmesi meselesi Heidegger'in sıkça vurguladığı bir husustur. Heidegger'e göre insanın varlıkla olan ilişkisini anlamak insanı anlamının en iyi yoludur. Çünkü insan varlığa yöneldiği ölçüde kendisini bulabilir. Pek tabii insanın kendini bulabilmesi birdenbire gerçekleşecek bir durum değil, aksine süreç gerektiren bir durumdur. Söz konusu süreç zor olduğu kadar kaygıyı da beraberinde getirecek bir süreç olacaktır. Fakat yine de insanın kendini keşfedebilmesi ve otantik bir varlık olabilmesi adına bu zorlu süreç katlanılmaya değer bir süreçtir.

1. Kant Felsefesinde Özgürlük ve Otonomluk

Özgürlük, otonomluk, evrensellik gibi ilkeler insan eylemlerine temel teşkil eden ilkeler olmakla birlikte, pratik felsefenin de başlangıç soruları olarak görülmektedir. Kant'ın söz konusu sorular üzerinden yaptığı eleştiri ve çıkarımlar, insanın ne tür bir varlık olduğunun anlaşılması adına önem arz etmekte ve insanın diğer insanlarla beraber yaşarken karşı karşıya kaldığı problemlere de çözüm niteliği taşımaktadır. Bireyin eylemlerinin temel ilkesinin ne olacağı, bir başka söylemlerle, bireyin eylemde bulunurken hangi ilkeden hareket edeceği

sorunsalı pratik alan içerisinde birtakım çatışmaları da beraberinde getirmektedir. Söz konusu çatışmaların bertaraf edilmesi Kant'a göre özgür ve otonom olmanın yanı sıra akıl temelli bir ölçütün varlığı ile mümkün görünmektedir. Akıl temelli ölçütün uygulanması ile doğacak olan yasa, bireyin özgürlüğünün ve diğer bireylerle barış içerisinde sürdüreceği yaşamın teminatını sunmaktadır. Bu yasa, aynı zamanda bireyin, kendi bireysel eylemlerinin, bütün akıl sahibi varlıklar için geçerli olacak, evrensel bir yasa olup olamayacağının da irdelenmesine olanak tanımaktadır. Çünkü yasa bireylere, her bir farklı durumda dahi gerçekleştirilecek eylemin temel ilkesinin geçerlilik ve evrensellik bakımından bir denetime tabi tutulmasını salık vermektedir.

Bireylerin "birey" statüsü kazanması Kant'a göre özgür ve otonom olmalarına bağlıdır. Birey olma yolunda yapılması gerekenleri, özgür ve otonom olmanın koşullarını Kant, eleştiri temelli yazdığı eserlerinde ifade etmiştir. Yaşadığı çağın eleştiri çağı olması ve aydınlanma düşünürleri arasında Kant'ın önde gelen filozoflardan olması onun eserlerinin eleştirel bir üslupta olmasının nedenleri arasında görülmektedir. Aydınlanma, Kant'a göre "*insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmama durumundan kurtulmasıdır.*" (Kant, 1984: 213) Söz konusu ergin olamama durumu, insanın aklını kullanmak için tek başına hareket edememesi ve her zaman başkalarının rehberliğine başvurmasından ötürü ortaya çıkan bir durum olmaktadır. Aydınlanma için ihtiyaç duyulan tek bir şey vardır ki o da Kant için "özgürlük"tür (Kant, 1984: 215). Kant'a göre bireye sürekli olarak dışarıdan bir şeyler dayatılmakta ve birey de kendi aklını kullanmadan, daha yalın bir ifade ile düşünmeden hareket etmektedir. Böyle davranmakla birey, kendi aklını başkalarının yönlendirmesine uyarak prangalamakta ve gerçek anlamda birey olabilmenin imkanına erişememektedir. Oysa aydınlanmanın, dolayısıyla da özgürlük ve otonomluğun parolası "*Sapere aude! Aklını kullanma cesareti göster!*" demekte ve bireyin, kendi özgürlüğü önündeki tüm engelleri kendi aklı ile ortadan kaldırmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır (Kant, 1984: 213). Kant, özgürlüğü, *Saf Aklın Eleştirisi* adlı eserinde aklın bir idesi olarak ispat edilemeyen fakat buna rağmen varlığı yadsınamayan bir şey olarak göstermekte, özgürlüğü pratik alanda irdelemenin daha doğru olduğunu ve ancak bu alanda gerçek anlamına kavuşacağını ifade etmektedir.

Bilgiye ulaşmada teorik aklın fonksiyonlarını araştıran Kant, onun duyulara aktarılanlar haricinde neyi bilip neyi bilemeyeceğini sorgulamakta ve aslında bunu yaparak metafiziğin güvenilir bir bilgi edinmeye olanak sağlayıp sağlayamayacağı konusunda ilgilendiği olmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında *Saf Aklın Eleştirisi*'nin, metafiziğin sınırlarının saptanması, onun bir bilim değeri taşıyıp taşımadığına dair net bir tavır ortaya konmasını amaç edindiğini söylemek mümkündür. Kant'ın burada cevabını aradığı sorular şunlardır: Metazifik bir bilim

ise niçin başka bilimler gibi genellik kazanmıyor? Şayet bir bilim değil ise niçin bilim kılığında insanın anlama yetisini hiçbir zaman sönmeyen fakat hiçbir zaman da gerçek olmayan ümitlerle oyalıyor? (Kant, 2015a: 3). Daha özet bir ifade ile Kant'ın akıl eleştirisi araştırması, kendi içerisinde herhangi bir mutlaklık normu taşımayan, buna rağmen yüzyıllar boyunca 'varlık' ve 'doğruluk' sorunlarını ele alan en yüksek mevki olarak kabul edilen metafizik kavramının eleştirisinden yola çıkmaktadır. Kant'a göre, tamamen yüz çevrilemeyecek olan metafizik, bir bilim olarak imkânsız olsa bile yine de kendisine gereksinim duyulan bir şey olarak kalacaktır (Cassirer, 1996: 156). İnsan aklı metafizik alana dair bilgi elde edemese de yine de metafizik, insan aklının değişmez bir yazgısıdır, yani akıl doğal sürecine bırakıldığında, kendi sınırlarını aşip metafizik alana geçiş yapmaktadır. Dolayısıyla Kant'ta metafizik, "insanın doğal bir eğilimi"dir (Kant, 2015b: B 21). Yapılması gereken metafiziği göz ardı etmemek, onu şu ana dek maruz kaldığı negatif betimlemelerden arındırmak, sınırlarını saptamak ve sağlam bir metafizik inşa etmektir.

Kant'a göre insan zihni kaçamadığı, fakat hiçbir zaman da cevaplandıramadığı birtakım sorularla işgal edilmektedir (Kant, 2015b: A VIII). Söz konusu sorular, kâinatın oluşumu, Tanrının varlığı ve ruhun ölümsüzlüğü ile ilgili metafizik sorulardır (Kant, 2015b: B 7). Bunlar aklın ideleridir. Burada ide'den kasıt, nesnelere herhangi bir deney tarafından verilemeyecek olan zorunlu kavramlardır (Kant, 2015a: 81). Bu ideler, anlama yetisinin ilkelerinden farklıdır, anlama yetisinin ilkeleri deneyde varolanları bilebilir durumda iken, aklın ideleri ise deneyde verilmedikleri gibi deneyde de çürütülemeyecek olan idelerdir, bu sebeple de onlar aracılığıyla bilgi edinimi mümkün olmamaktadır (Kant, 2015a: 82). Ancak Kant'a göre bu ilkelerin varlığı yok yere değildir, bu noktada amaç özgürlük idesi ile bilgi düzleminden ahlaksal düzleme doğru bir geçiş yapmaktır (Kant, 2015b: A 329, B 386).

Duyulur ve düşünülür olmak üzere iki alanın varlığına işaret eden Kant, özgürlüğün kökeninin duyulur alanda değil, düşünülür alanda bir olanak olarak bulunduğunu ifade etmektedir. Düşünülür alanda yer alan ilkeler Kant'a göre duyulur alanda, istenç aracılığıyla fiiller üzerinde etki yaratmakta ve bu etki ile istenç kendini ortaya koymaktadır. Kant'a göre neden teorisine dair ulaşılmış olan iki sonuç özgürlük için de iki sınırı kendinde taşımaktadır. İlki; kozmolojik ilksel neden düşüncesidir ve bu düşünce, kozmosun ilksel bir nedene dayandığını, söz konusu ilksel neden dışında başka bir neden olmadığından nedenin kendi varlığının özgür olduğunu ileri sürmektedir. Bu neden temel nedendir, çünkü nedenselliğin başlangıcı da bu nedene bağlıdır (Kant, 1930: 521). İkincisi; fiillerin ilksel nedeni düşüncesidir ve bu düşünce, kozmosda gerçekleşen olaylarda birbirinden farklı harekete geçirici nedenlerin olabileceği gibi özgür nedenlerin de olabileceğini iddia etmektedir (Kant, 1930: 522). Özgür

neden ‘istenç özgürlüğü’dür ve bu özgürlük bireyin kendinde barındırdığı içsel ve aynı zamanda gerekli bir yasaya tabi olması anlamı taşımaktadır. Çünkü birey istenç özgürlüğü sayesinde doğadaki nedensellikten, güdülerin etkisinden daha başka bir isteme ile eylemde bulunmaktadır.

Burada yasa söz konusu olduğunda bahsi geçen ‘gereklilik’ doğanın bireye sunduğu değil, bireyin bizatihi kendisinde bulunduğunu farkettiği zorunlu bir yasadır (Kant, 2015b: 343, 344). Başlangıçta belirtildiği gibi Kant özgürlük kavramının pratik alanda irdelenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ona göre, “Özgürlük en yüce pratik ilkelerin anahtarıdır.” (Kant, 1974: 81). Özgürlüğün biri negatif, diğeri pozitif olmak üzere iki çeşidi mevcuttur. Negatif özgürlükten yasaların var olmayışı ya da yasaların rastgele oluşu, pozitif özgürlükten ise genel olarak yasalara uygun davranılması anlamı çıkarılmaktadır (Kant, 1974: 95). Kantçı perspektiften özgürlük, yasadışı yahut varolan yasaların gelişigüze olduğu demek değildir, şayet öyle olsaydı bu, olumsuz manada bir özgürlük olurdu. Bireyin istemesinde özgür olması demek, uyulacak bir yasanın olmaması değil, aksine, dönüştürülemez fakat spesifik olan bir yasanın özyasallığına otonom biçimde uyulması, yani bireyin kendisinin meydana getirdiği yasaya uyması anlamına gelmektedir ki bu da olumlu manada özgürlüktür (Heimsoeth, 2007: 135).

Özgürlük bireyin kendisi için yasa oluşturma yetisine sahip olması ve bir şeylerin etkisi altından kurtulmuş olması anlamına gelmektedir. Özgürlüğün bu iki anlamı tartışmaların felsefi ereklere belirleyen taraflardır. Kant buradaki ikilemin farkındadır. İkilemin öğeleri, nedenler içerisinde bireyin özgürlüğü ve ahlak yasasına bağlı olarak istemesini gerçekleştirmesidir. Kant ikilemin bilincinde oluşunu ve bu ikilemden doğan soruna dair çözüm önerisini şöyle ifade etmektedir: “Açıkça kabul etmek gerekir ki, burada, içinden çıkılamayacak gibi görünen bir tür döngü ortaya çıkıyor. Kendimizi amaçlar düzeninde ahlak yasaları altında düşünebilmek için, etkide bulunan nedenler düzeninde kendimizi özgür sayıyoruz, sonra da kendimize isteme özgürlüğü yüklemiş olduğumuz için, kendimizi bu yasalar altında düşünüyoruz; çünkü hem özgürlük hem de istemenin kendi kendine yasa koymasının her ikisi de özerktir, dolayısıyla birbirinin yerine geçebilecek kavramlardır.” (Kant, 2013: 69)

Burada değinilmesi gereken bir başka kavram daha karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu kavram heteronomidir. Kant yukarıda, kurmuş olduğu cümlelerden de anlaşılacağı gibi ikileme konu olan şeyler arasından doğan problemi özerklik kavramı aracılığıyla çözüme kavuşturmakta ve heteronomluğun karşısına otonomluğu koymaktadır. Otonomluk, özerkliği kendinde bulmak, kendisinden hareketle yasa ortaya koymak ve özgürce eylemde bulunmak iken heteronomide birey kendine has bir varlık gibi değil, aksine doğadaki herhangi bir varlık gibidir. Başka bir ifade ile heteronomide bireyin doğadaki diğer varlıklardan herhangi bir farkı

yoktur. Çünkü heteronomi söz konusu olduğunda birey, eylemlerini gerçekleştirmede kendisi dışında var olan sebeplere bağlı kalmaktadır. Fakat bu durum, Kant tarafından şiddetle karşı çıkılan bir durum olmakla birlikte, bireyin özerkliğine, özgür ve otonom bir kimliğe sahip olmasına da engel teşkil etmektedir. Oysa Kant, bireyin başka sebeplere bağlı kalmaksızın kendi kararlarını alabileceğine vurgu yapmakla onun, akıl sahibi, otonom bir varlık olduğunu ortaya koymaktadır.

Bireyin özerkliği, istemenin akla bağlı bir biçimde kendisi yönetmesidir ki bu aynı zamanda, ahlaki motiflerin içsel karakterde kendisini göstermesi anlamına gelmektedir (Doğan, 2018: 120). “*Kant’a göre kişi doğa yasalarını ne ölçüde durdurup aklın yasalarına uyarsa o ölçüde özgür olur; başka bir deyişle kişi istemelerini dürtü ve eğilimlerine göre değil, ahlak yasasına göre belirleyebiliyorsa özgürdür.*” (Balcı, 2017: 63) Öte yandan eğilimler Kant’ın düşüncesine göre her zaman akıl sahibi varlıklar için yük olmaktadır. Çünkü durdurak bilmeksizin değişirler. Kant’a göre birey sürekli değişen eğilimlerine ve içgüdülerine kendinde oluşturduğu yasalar aracılığıyla diz çöktürmeli ve bu sayede otonom olmalıdır (Kant, 2015c: 150). Kant’ın düşüncesine göre birey, ahlak ilkelerine boyun eğen bir varlık olmayıp, bu ilkeleri bizzat kendisi var eden, yasa meydana getiren ve özgürlüğünü de sergilediği bu tutuma bağlı olarak elde eden bir varlıktır. Bu yüzdendir ki Kant, ahlak yasasına dair yalnızca formel bir saptamada bulunmuş, onun formel ve a priori sentetik bir yargı olduğunu, karşı karşıya kalınan her bir farklı durumda nasıl davranılacağına yine bireyin kendisine bırakıldığını ifade etmiştir. Burada özgürlük ve ahlak yasası birbirlerini temellendiren kavramlar olmaktadır. Çünkü biri olmadan diğersinin varlığı olanaklı olmadığı gibi, bireye özgürlüğünü pratik akla endekli olan ahlak yasası vermektedir.

2. Kant Felsefesinde İnsan

Kant, insanın neliği konusunun çözülmesi gereken bir problem olduğunu düşünmektedir. Ancak söz konusu probleme yönelik bir çözüm yolu aramaya başlamadan evvel iki tür insan kavrayışını ele almaktadır (Kant, 2007: 45). İlk görüş insanın iyi olduğu bir durumdan kötü olduğu bir duruma doğru evrildiğini, sonraki görüş ise kötüden iyiye doğru evrildiğini ileri sürmektedir. İki görüşte de iyi ve kötüyle alakalı hipotezler, insanın doğasıyla özdeşleştirilmiş ve bu perspektifle insanın doğal olarak kötü veya iyi olduğu fikrinden hareket edilmiştir. Fakat böylesi bir yaklaşım, yani insanın doğası gereği iyi veya kötü olarak kabul edilmesi, insanın kendisinde, iyi veya kötü olan maksimlerin benimsenilmesinin incelenemeyen ilk nedenini barındırdığını ortaya koymaktadır (Kant, 2007: 47). Kant insanın fitratını iyiye yönelik olarak üç yapıda açıklamaktadır. Bu yapılardan birincisi insanın canlı varlık olması

dolayısıyla sahip olduğu ‘hayvansal yapı’, ikincisi canlı olmasının yanı sıra sahip olduğu akıl ile ‘insani yapı’, üçüncüsü de akıl sahibi olmanın yanında sorumluluk bilincine sahip olması nedeniyle de ‘kişilik yapısı’dır (Kant, 2007: 51). Söz konusu yapılar insanda zorunlu olarak, başka bir söylemle doğası gereği, mevcuttur. Bu yapılardan ilk ikisi kötüye meyledebilecek yapılardır, fakat bu iki tip yapıya sahip olan insanların mutlak suretle kötülüğü gerçekleştirecekleri söylenemez, sonuncu yapı ise tamamen iyiye meyilli bir yapıdır. Bu bağlamda insanın doğuştan kötü bir varlık olduğuna yönelik bir kanaate varmak yerine kötüye meyilli yapısından ötürü ‘zayıf’ bir varlık olarak nitelendirilmesi daha doğru bir yaklaşım olmaktadır (Doğan, 2018: 94-95).

Kant’ın düşüncesinde insan, dünyaya hem olanaklar varlığı olarak hem de eksik bir varlık olarak gelmiştir. Hayvanlar ile mukayese edildiğinde insan, yaşamını idame ettirmek adına sahip olması gereken araçlardan yoksun olsa da kendi içerisinde ‘olanaklar alanını’ barındıran bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır (Kant, 2006: 31). Hayvanlardaki gibi bir içgüdü yapısına sahip olmadığı için kendisine hayvanlarınkinden farklı bir davranış şekli geliştirmek durumundadır. Bu nedenle kendi çabalarıyla, tüm yetenekleri sırasıyla geliştirmesi gerekir (Kant, 2018: 32). Kant’a göre, yalnızca ellere sahip olan insana, hayvanlara verdiği yetileri vermemekle doğa şöyle bir mesaj vermektedir: Bir gün olur da içerisinde bulunduğun ilkel durumdan ciddi bir maharet ile, düşünebilme yetkinliğine ve mutluluğa erişersen bu yolda sergilediğin mücadele sadece sana ait olmalı, sadece kendine borçlu olmalısın. Bu mesajdan anlaşıldığı üzere doğa insandan, her şeyi sahip olduğu akıl ile ölçüp tartmasını beklemektedir. Ancak insanı bu yolda bekleyen ve çok fazla zahmet gerektiren işler vardır. Bu noktada doğayı alakadar eden insanın iyi bir şekilde yaşaması değil, onun iyi bir yaşama layık biri olmak için çaba sarfetmesidir (Kant, 2006: 33).

Kant’a göre insanlar doğduklarında eksik birer varlık olduklarından, hayvanlardan farklı olarak bakıma, sonrasında da eğitime gereksinim duymaktadırlar. Hatta ona göre eğitime gereksinim duyan yegâne varlık insandır (Kant, 2018: 31). İnsana, aklını geliştirmesi yönünde imkân tanıyan olgu eğitimin ta kendisidir ve insan kendisinde var olan imkanları eğitim vasıtasıyla ortaya çıkarabilir. Ancak insanlığın kendine yeter hale gelmesi tek bir insanın kısa süren yaşantısı içerisinde gerçekleşecek bir durum değildir. Bu nedenle insanın amaçlarını aşama aşama gerçekleştirebilmek adına bir topluluğa dahil olması gerekir. Bu noktada insanın ahlaki yönü ortaya çıkmaktadır. İnsan ahlakın öznesidir ve kendi başına değerlidir. Sahip olduğu değerden ötürü asla bir araç olarak görülemez, o bizatihi amaçtır. Bu bağlamda insan toplum içerisinde diğer insanlarla olan ilişkilerinde de karşısındakileri amaç olarak görmelidir.

3. Dasein ve Dasein'in Yapıları

Felsefenin doğasının ne olduğu hususunda bir aydınlanma yaşayabilmek için öncelikli olarak yapılması gereken, 'varlık'ı başlangıç noktası olarak almaktır. Heidegger bu anlamda felsefenin doğasına dair ipuçları vermenin yanı sıra, felsefe yapma olanağı sunacak olan bir kavram yaratmayı kendisine amaç edinmiştir. Bu kavram Heidegger için Dasein'dir. Her şeyden önce vuku bulan hadiselerin evi olan tarih ve dünde kalmış olan dünyanın Dünya Savaşıyla beraber yıkılmış olması Heidegger'e temelin derinden sarsıldığını ve yeniden başlamanın gerekli olduğunu göstermiştir. Her ne kadar tarihsel yaşam Heidegger için 1918'den sonra felsefe yapmanın zemini haline gelmişse de ona göre yaşam kavramının belirsizliği bir problem olarak ortada durmaktadır. Dolayısıyla Heidegger şu soruyu sormaktadır: İnsan yaşamının özelliklerinin bana kendisini açması için nasıl bir yol izlemeliyim? İşte bu sorunun cevabı Heidegger'in kendine ait felsefesinin zeminini oluşturmaktadır.

Heidegger'in işaret ettiği zemin, nesnelleştirmenin eleştirisidir. Heidegger'e göre nesnelleştirilen fikirde, yaşam dünyasının ilişkilerinin çeşitliliği ortadan kalkar, çünkü nesnel yaklaşım, yaşantıdan yaşamı ve dünyadan da dünyayı çekip koparır (Safranski, 2008: 218). Fakat Dasein kendisi için uyanık kalmalıdır. Dasein'in uyanık kalması Heidegger'e göre felsefedir. Dasein kavramının içerisinden çıkardığı yapılar ile birlikte Heidegger var olabilmenin Dasein formülünü ortaya koymuş olmaktadır. Bu yapılar Varlık ve Zaman'da açıkladığı fırlatılmışlık, dünya-içinde-varolma, orada olma, ihtimam-göstermelik, düşkünlük, korku ve kaygıdır. Heidegger'e göre insan Dasein'i bulunmak zorunda bırakıldığı, başka bir ifadeyle fırlatıldığı 'orada'dan başka hiçbir şeye tutunamaz (Safranski, 2008: 220). İşte Varlık ve Zaman, tam da bu düşüncenin kanıtlanması üzerine gerçekleştirilmiş olan bir çalışmadır.

Heidegger, eserine Platon'un 'Sofist' diyalogundan bir söz alıntıyla başlar: Açık ki 'var olan' deyimini kullanırken, tam anlamıyla neyi kastettiğinizi çoktandır biliyorsunuz ve hatta onu tanıyorsunuz. Biz de daha evvel ona inanıyorduk, fakat şimdi tereddüt ediyoruz (Platon, 2010: 586). Heidegger'e göre her ne kadar kendimize bile dürüst davranıp gerçeği söyleyemiyor olsak da tereddüt etmeye devam ediyoruz. Çünkü hala bir şeye 'var' derken ne ifade ettiğimizi bilmiyoruz. Heidegger'e göre varlık kavramı diğer bütün kavramlardan farklı olarak aydınlatılması en güç kavramdır. İnsan ona dair bir görüşe sahip olmayı sürekli olarak arzuladığı için, varlık da en genel anlamda var olanı çevreleyen olarak ya da sonsuz var olanın yarattığı yahut sonlu bir öznenin ürünü olarak açıklanmaktadır (Heidegger, 2015a: 31).

Heidegger'e göre hem varlığı unutmuş hem de unuttuğumuzu bile unutmuş olmamız nedeniyle her şeyden evvel varlığın anlamına yönelik soruyu yeniden sormamız gerekir. Bu soru yalnızca düşünürler tarafından değil, bilimler tarafından da sorulmuş bir sorudur. Fakat bilimlerin bu soruyu sorarken takındıkları tavır, herhangi bir nesneyi anlayabildikleri gibi insanı da anlayabilecekleri şeklinde bir tavır olmaktadır. Bu noktada Dasein'in anlık yönelimini takip ederler: Kendi varlığını, özü bakımından öncelikli ve sürekli olarak ilişki içerisinde olduğu var olandan, yani dünyadan itibaren anlama şeklindeki yönelim. Fakat bu durum, (Dasein'in yönelimi) onun kendi kendisini gizemli kılmasıdır. Çünkü Dasein yaşamını devam ettirdiği sürece, hiçbir zaman içerisine kapanık ve tam olarak olmuş bir şey değildir, aksine Dasein, her zaman açıktır ve olanaklarla bezenmiştir. Olanaklı olmak Dasein'in bir özelliğidir. Var olanların hepsinden ayrı bir şekilde değerlendirilmesi gereken insanın, kendi varlığı ile bir ilişkisi mevcuttur. Heidegger bu duruma 'varoluş' demektedir. Burada 'fırlatılmışlık' diye nitelendirilen hadise gerçekleşmiştir. Heidegger şöyle sorar: "*Peki Dasein, 'varolmak' isteyip istemediği hususunda hiç kendi başına serbestçe karar vermiş midir ve bu konuda hiç kendi başına karar verebilecek midir?*" (Heidegger, 2011: 241).

Yaşamı devam ettirmek zorunda oluşumuz, fırlatılmışlığımız ya da 'kendi haline' bırakılmışlığımız mevcut bir belirlenmişlik anlamına gelmemekle birlikte Dasein olarak biz hem varız hem de var olduğumuzu algılamaktayız. Kendi kendimize bırakılmışız ve olmakta olduğumuz şeyiz (Safranski, 2008: 24). Dasein ilk olarak kendinde 'dünyada var olmak' unsurunu taşımaktadır. "*Kendi yerini belirleyen Dasein'in eksistensiye mekansallığı bizatihi dünya-içinde-varolma üzerine temellenmektedir.*" (Heidegger, 2011: 139-140). Dasein, ihtimam göstermektir. Heidegger'e göre önemsenen şey ilgilenilen şey ise hakkında bilgi sahibi olunacak şekilde sorular sorup, bu doğrultuda cevaplar vermeye çalışılmaktadır (Kenny, 2017: 94).

Dasein'in bir başka gerçekliği olarak Heidegger 'atılmışlık' ya da 'fırlatılmışlık' kavramlarını ileri sürmektedir. Çünkü hayatımız bağımsız bir biçimde kendiliğinden gelişmekte olan bir varlığı değil, aksine fiziksel, tarihsel ve kültürel bir ortam içerisinde fırlatılmışlığı ifade etmektedir. Heidegger'e göre insan varoluşu "orada olmak"la yani Dasein aracılığıyla eyleme geçmektedir. Dolayısıyla Dasein ile kastedilen bir alandır ve bu alanda anlam ile varlık açığa çıkmaktadır. Heidegger bu kelimeyi kullanarak (Dasein), var olan olarak insanı nitelemeyi ve varoluşun eylemselleşmesini ifade etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle insan dünyaya ait olduğunun farkında olmalıdır, fakat aynı durum dünya için de söz konusudur. Daha açık bir ifadeyle insan dünyaya, dünya da insana aittir. Çünkü insan dünyaya fırlatılmış olduğunu inkâr edemeyeceği gibi dünyadan bağımsız bir varlık olduğunu da iddia edemez.

Dasein kendini dünyaya fırlatılmış olarak bulmakla birlikte, kendini dünyada hep bir haletiruhiye içerisinde olan bir imkanlar varlığı olarak bulmaktadır. Bunun anlamı şudur ki, insan varoluşu, olduğunun dışında imkanlarla ilgili bir oluş biçimini ifade etmektedir. Heidegger'e göre haletiruhiye yahut duygu durumu dünyayı belli şekillerde bizlere açmaktadır.

Dasein her zaman bir ruh hali içerisinde. Haletiruhiyenin birçok kez inatçı ve bozuk oluşunun da bir anlamı vardır. Çünkü Dasein tam bu haldeyken kendisinden bıkmış, bunalmış hale gelir. Bulunuş olarak şuradalığın varlığı da kendisini bir yük olarak belli eder. Böylesi bir haletiruhiye Heidegger tarafından olumsuz olarak nitelendirilmekle birlikte tam anlamıyla ifade bulmuş şekli "keyifsizlik"tir. Bu durumun nedeni ise Dasein tarafından bilinemez (Heidegger, 2011: 141-142). Dasein bu türden şeyleri bilemez, çünkü onun kendi varlığı ile karşı karşıya kaldığı bulunuş biçimi olarak 'şuradalık' olan haletiruhiyenin asli bir biçimde açıklanması ile karşılaştırıldığı zaman bilmenin açıklama olanakları kısıtlı kalmaktadır. Diğer taraftan Heidegger'e göre olumlu olarak nitelendirilebilen bir haletiruhiye ise varlığın yükünü omuzlarımızdan kaldırabilmektedir (Heidegger, 2011: 142). Genel anlamda haletiruhiye kendimizi bir şeylere yöneltebilmemize olanak sağlamaktadır. Heidegger'in söylemiyle "*Haletiruhiye dünya-içinde-varolmayı bir bütün olarak zaten açıklamış olduğu için, kendimizi bir şeylere yöneltebilmeyi her şeyden önce mümkün kılabilmiştir.*" (Heidegger, 2011: 144).

3.1. Teknoloji Çağında Dasein

Felsefesinin temeline insanı yerleştiren Heidegger, yaşadığı modern ve teknolojik çağın Dasein üzerindeki etkilerine kayıtsız kalmamıştır. Çünkü modernleşme ve teknolojinin ilerlemesi ile hem insanlar hem de insanların içerisinde yaşamlarını sürdürdükleri toplumlar köklü değişimlere maruz kalmışlar ve bunun sonucunda varoluşa dair bakış açılarında da önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu durum Dasein için yeni rotalar oluşturmuş ve Heidegger bu noktada Dasein'in kendi varoluşuna yönelik eğilimlerde bulunmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Zimmerman, moderniteyle birlikte ivme kazanan teknolojiye Heidegger'in, gençlik döneminde politik fikirlerin merceğinden baktığını, teknolojiyi ne insani hedeflerin nötr bir aracı ne de insanlığın daha yukarı bir alana geçişi olarak değil, tersine insanlığın entitelerin varlığını anlamasının uzun devrilişindeki son evrenin belirtisi olarak gördüğünü ileri sürmektedir (Zimmerman, 2011: 51).

Zimmerman'ın bu söylemlerinden Heidegger'in teknolojik gelişmelerin ve modernitenin karşısında olduğu anlaşılmalıdır. Yani o, modernleşme ve modernitenin getirdiklerine karşı bir düşüncede değildir. O yalnızca modernitenin insanlara, arzu ettikleri her şeyi teknolojik araçların kullanımıyla elde edebilecekleri yönündeki bir algıyı dayatmasına

karşıdır. Çünkü dönemin getirilerine uyum sağlamaya çalışan Dasein her şeyi teknoloji vasıtasıyla gerçekleştirebileceği yanılgısına kapılırsa kendi varoluşu üzerine düşünemez bir duruma gelir. Oysa onun yapması gereken şey, varlığın ve dolayısıyla da hakikatin üzerinde bulunan örtüyü kaldırmaktır. Fakat modernite ve teknolojik gelişmeler insanların hakikate ulaşmalarına engel olmaktadır. Dasein'in kendisini yurtsuz hissetmesinin nedeni de budur. Teknolojinin özü hakkında bilgisi olmayan insan kendisini onun değişimlerine sorgusuz bir biçimde teslim etmektedir. Öte yandan ona teslim olan değil, ona hükmeden olmak için sürekli bir direniş içerisinde olan insan bu direnişin sonunda teslimiyeti seçtiğinde modern bir özne olarak yurtsuz kaldığının idrakine varmaktadır.

Heidegger'e göre bu noktada yapılması gerekli olan şey, tekniğe hükmetmek, ona ait olan ruhu ele geçirmek ve onu bir araç olarak en uygun şekilde ele almaktır. Çünkü, teknik, insanın kendisini egemenliği altında tutmasından kurtarmaya çalıştıkça onu kontrol etmek daha da gerekli hale gelmektedir (Heidegger, 2015b: 13). Dasein'in yurtsuzluğunun üstesinden gelmesi, doğa bilimleri ya da metafizik düşünme biçimiyle gerçekleştirilemez. Yurtsuzluğu aşmanın yolu metafizik düşünme biçimini aşmak ve insanı varlıkla olan bağı doğrultusunda karşılıklı bir ilişki içerisinde ele almaktan geçmektedir (İyi, 2010: 128). Heidegger'e göre bize sıkıntı veren, teknoloji değil, teknolojinin özüdür, yani varlığın teknolojik kavranışı, teknikselliştir. Heidegger'in amacı, bizim teknolojik cihazları kullanmamıza, fakat Batı'nın tarihi üzerine düşünerek kendimizi tekniksellikten özgürleştirmemize olanak sağlamaktır (Er, 2014: 241).

4. Heidegger'de Otantiklik İdeali

Gündelik yaşantısı içerisinde Dasein çoğu zaman sıradanlığında 'Onlar'dan biri gibi davranarak varoluşunu gizli tutmaktadır. Onlardan biri olarak hareket ediyor olması, onun farklı olduğu anlamına gelmemektedir (Çüçen, 2015: 72-73). Dasein düşünmeksizin, Onlar Alanı'nda hareket etmeye ve eylemde bulunmaya alışmaktadır. Ancak varoluş bakımından yalnızca diğerlerinden sıyrılan Dasein kendisi olma olanağına sahiptir. Dasein 'kendi olmak', varoluşunu otantik hale getirmek anlamını taşımaktadır. Kendini akışa bırakarak yaşamayı bir kenara bırakan ve kendi otantikliğine doğru yönelen Dasein Heidegger'e göre bunu yapmakla çok önemli bir adım atmış olmaktadır. Diğer türlü kendini akışa bırakan ve gündelik koşuşturmacalar içerisinde gidip gelen Dasein, kendine yabancı hale gelmekte ve dünya-içinde-varolmaklığı düşkünlüğü de beraberinde getirmektedir. Dasein'in ontolojik anlamda yapılarından biri olan düşkünlük, gündelik yaşam içerisindeki meşguliyetlerde farkına varılan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Heidegger'e göre, "*Herkesin dopdolu ve sahici*

“yaşamı”, *Dasein*’ı sözüm ona besleyip sevk ederken, aslında onu teskin edici hale gelir. Böylece *Dasein* için her şey “tam yolunda”, bütün kapılar da ardına kadar açık olur. Dünyada varolma kendi kendini ayartıcı olduğu kadar teskin edicidir de.” (Heidegger, 2011: 187-188)

Heidegger “Onlar” derken iki anlama işaret etmektedir. İlki *Dasein*’ın bir arada olduğu Onlar, ki bu bir aradalık *Dasein*’ın varoluşsal anlamda varlık biçimidir. İkinci olarak Onlar, *Dasein*’ın otantik olmayan varlık biçimidir (Çüçen, 2015: 73). Her ne kadar *Dasein*’ın Onlar ile birlikte bulunması bir zorunluluk olsa da kendi olmak için bir şekilde Onlar’dan ayrı olmalıdır. Çünkü otantik olmak kendine yakın olmayı gerektirmektedir. Heidegger *Dasein*’ın otantik olmaktan uzak, gündelik bir yaşantı ve akış içerisinde rahat olduğunu ve kendi olmaya kalktığında zor bir sürecin içerisine gireceğini vurgulamaktadır. Ancak bu zorlu süreç *Dasein*’a, varlığın anlamını kavramanın ve kendi varlığına dair sorgulamalar yapmanın olanağını sunmaktadır. Korku durumuyla kendini gösteren varoluşsal sorgulamalar *Dasein*’ın günlük rahat yaşamdan sıyrılmak için attığı adımla, kaygılı bir hale bürünmesine neden olmakla birlikte Onlar’la olan birlikteliğinden, lakırdı ve müphemiyetten de vazgeçişinin başlangıcı olmaktadır. “*Lakırtı, merak ile müphemiyet, Dasein*’ın her günkü “şuradalığını” ve dünya-içinde-varoluş minvalini karakterize eder. Birer eksistensiye belirlenim olan bu karakterler, *Dasein*’daki birer mevcudiyet olmayıp, onun varlığını oluşturanlar karakterler arasındadır. Bu karakterler dahilinde ve onların varlıksal rabıtası içinde, adına *Dasein*’ın düşkünlüğü dediğimiz her günkü varlığın bir temel türü kendini belirgin kılar.” (Heidegger, 2011: 185)

Heidegger’e göre lakırdıya kendini bırakmış olan *Dasein* herkes gibi olmakta iken, lakırtıdan sıyrılır ise otantik olur ve kendi benliğine yaklaşır. *Dasein*’ı kendi benliğine yakınlaştıracak ve olanaklar varlığı olduğunun farkına vardırarak olan yegâne şey vicdandır. Vicdan, *Dasein*’ın kendi olanaklarının farkına varmasını sağlar ve böylelikle *Dasein*, Onlar ile bir arada yaşarken uzaklaştığı kendi benliğine yeniden yakın olabilmenin yollarını arar (Manay, 2014: 36). Öte yandan kendini anlamak isteyen *Dasein* faniliğini idrak etmek zorunda olsa da ‘kendi’ olarak var olabildiği sürece ölüm ondan uzak olmaktadır. Heidegger *Dasein*’ın kendi olarak varlığını sürdürme durumunda ölüme olan uzaklığını şöyle ifade etmektedir: “*Sonunda herkes ölecek, fakat şimdilik sıra bizde değil.*” (Heidegger, 2011: 268) Dünyada olmaklığının yanında faniliğini idrak eden *Dasein* Heidegger’e göre kaçınılmaz olarak kaygı duymaya başlar. Taşındığı kaygıyla birlikte kendiyi yüzleşmeye başlayan *Dasein* tekinsiz ve yabancılaşmış bir ruh haline bürünür. Her ne kadar kaygı, *Dasein*’ı tekinsiz ve yabancılaşmış ruh haline soksa da Heidegger’e göre bu ruh halleri, varlığı açısından son derece önem taşımaktadır. *Dasein* kaygı

anında kendisini tedirgin (unheimlich) hisseder. Bu kelime basit anlamı ile “eve-benzemeyen” demektir (Megill, 2012: 207).

Kendini yurtsuz hisseden Dasein, yabancılaşma yolunda kendiyle yüzleşir ve bu yüzleşmeden de kaygı doğar. Herkes, her iş, her ortam ona yabancı gelmeye başlar. Artık Dasein gündelik yaşama değil, kendi varlığına yönelir, kaygıyı ve korkuyu en derinlerinde hisseder. Bu bağlamda Heidegger’e göre bu süreç onun özgürce özünü oluşturmasına ve otantik olmasına olanak tanıyan bir süreçtir. Nitekim insan Heidegger’e göre varlığın çobanıdır ve varlığı düşünürken mühim olan onu herhangi bir beşerî kategori içerisine dahil etmeden ya da herhangi bir var olana özdeş kılmadan onun çağrısına kulak vermek ve ona tabi olma yolunda ilerlemektir (Küçükalp, 2008: 233). Düşünme yalnızca, düşünülmesi gerekli olana ihtimamla dikkat kesildiği anda öğrenilebilir olmaktadır (Heidegger, 2013: 2). Düşünmeyi olması gerektiği gibi öğrenmek ve bu yolla varlığa yönelmek insanın kendi varoluşuna ulaşmasında yegâne amaçtır.

Sonuç

Kant’a göre insan aklını başkalarının klavuzluğuna başvurmaksızın kendi başına kullanabilme yolunda ilk adımlarında tökezleyecek olmasına rağmen kendi başına yürümeyi öğrenecek ve ergin olamama durumundan kurtulmayı başarabilecektir. Kant için, insanın kendinde olan aklın idrakinde olması, onu bağımsız bir biçimde kullanması, çevresine de bunun otonom olabilmek adına bir ödev olduğunu hatırlatması hem kendi özgürlüğünü elde etmesini hem de kitlelerin de özgürce hareket etmelerini sağlayacak bir hareket olmaktadır. İnsan eylemlerini içten gelen yasaya uyarak ve yalnızca ödevden dolayı gerçekleştiriyorsa bu yolla özgürleşir ve otonom bir birey haline gelir. Ödevde aykırı davranış sergileyenlerin ahlak yoksunu olması bir yana, ödevde uygun biçimde hareket etse dahi, eylemi ahlaki sayılmayan kişiler de vardır. Kant’a göre ahlak yasasına uyan, kendini araç değil amaç olarak gören ve eylemlerini gerçekleştirirken yalnızca ‘ödevden dolayı’ ilkesiyle hareket eden kişiler gerçek anlamda otonom bireyler olabilirler. Akıl herkeste var olsa da Kant’a göre ancak onu gerektiği gibi kullanabilenler ‘birey’ olma statüsünü erişebilen kimselerdir.

Heidegger, Kant’ın aklın herkeste var olduğuna yönelik iddiasına ve genel geçer yasaya herkesin uyması gerektiği fikrine karşı çıkmaktadır. Ona göre insan belirlenmiş bir varlık olamaz. Çünkü Dasein isterse her şey olabilme kapasitesine sahiptir. İnsanı belirlenmiş bir varlık olarak resmetmek, ona yapılan en büyük haksızlıktır. Bunun yanında belirlenmişlik fikri bireyin otantik olmasını engelleyen unsurları içerisinde barındırmaktadır. Dasein, varoluşun kendisi demektir ve ölüme kadar daima var olmanın akışında olan bir var olandır. Hem Kant

hem de Heidegger'in görüşleri yaşadıkları çağın olumlu ya da olumsuz getirilerinden bağımsız bir şekilde düşünülemez. Aydınlanma düşüncesiyle gelen her türlü eylem ve düşüncenin akıl kaynaklı olması Kant'ın, modernite ve teknolojinin gelişimi ile insanın ve varlığın neliğinin unutulmuşluğu da Heidegger'in dikkat çektiği konular olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanı kendi bakış açılarına göre yorumlayan her iki düşünür günümüzde de hem felsefe hem de insanı konu alan hemen hemen her alanda görüşleriyle dikkatleri üzerlerine çeken ve fikirlerinden yararlanan düşünürler olmaya devam etmektedirler.

Kaynaklar

- Balcı, E. Ç. (2017). *Özgürlük Kavramını Yeniden Düşünmek: Kant ve Arendt'te Etik ve Politik Bir Sorun Olarak Özgürlük*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Cassirer, E. (1996). *Kant'ın Yaşamı ve Öğretisi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Çuçen, A. (2015). *Martin Heidegger: Varlık ve Zaman*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Doğan, S. (2018). Kant ve Aristoteles'te Faillik Sorunu. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Er, S. E. (2014). *Heidegger Paris'te Fransızların Heidegger Okuması*. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Günay, Mustafa. *Felsefe Tarihinde İnsan Sorunu*. Adana: Karahan Kitabevi, 2010.
- Heidegger, M. (2011). *Varlık ve Zaman*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Heidegger, M. (2013). *Düşünmek Ne demektir?* İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Heidegger, M. (2015a). *Hümanizm Üzerine*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Heidegger, M. (2015b). *Teknik ve Dönüş & Özdeşlik ve Ayrım*. Necati Aça. Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Heimsoeth, H. (2007). *Kant'ın Felsefesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- İyi, S. (2010). Heidegger'de "Logos"un Yeri. *Cogito Dergisi: Heidegger: Varlığın Çobanı*, 64, 124- 132.
- Kant, I. (1930). *Kritik Der Reinen Vernunft*. Leipzig: Der Philosophischen Bibliothek.
- Kant, I. (1974). *Kritik Der Praktischen Vernunft*. Germany: Suhrkamp Taschenbuch.
- Kant, I. (1984). *Seçilmiş Yazılar Aydınlanma Nedir?* Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Kant, I. (2006). *Dünya Yurttaşlığı Amacına Yönelik Genel Bir Tarih Düşüncesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Kant, I. (2007). *Salt Aklın Sınırları Dâhilinde Din*. Ankara: Elis Yayınları.
- Kant, I. (2008). *Pratik Usun Eleştirisi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kant, I. (2013). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kant, I. (2018). *Eğitim Üzerine- Toplu Eserleri-1*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kant, I. (2015a). *Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafiziğe Prolegomena*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kant, I. (2015b). *Arı Usun Eleştirisi*. İstanbul: İdea Yayınevi.
- Kant, I. (2015c). *Kılgısal Usun Eleştirisi*. İstanbul: İdea Yayınevi.
-

Kenny, A. (2017). *Batı Felsefesinin Yeni Tarihi IV. Cilt Modern Dünyada Felsefe*. İstanbul: Küre Yayınları.

Küçükalp, K. (2008). *Batı Metafiziğinin Dekonstrüksiyonu: Heidegger ve Derrida*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Manav, F. (2014). *Martin Heidegger ve Varoluşçu Hermeneutik* Ankara: Elis Yayıncılık.

Megill, A. (2012). *Aşırılığın Peygamberleri*. İstanbul: Say Yayınları.

Platon. (2010). *Diyaloglar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Safranski, R. (2008). *Heidegger Bir Alman Üstat*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Zimmerman, M. E. (2011). *Heidegger-Moderniteyle Hesaplaşma Teknoloji, Politika, Sanat*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.